

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до ст. 235 ЦК України удаваним є правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили. Якщо буде встановлено, що правочин був вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили.

Суд установив, що відповідачі, уклавши договір дарування земельної ділянки, фактично приховали договір купівлі-продажу житлового будинку, що суперечить закону і внаслідок чого було порушено право держави, один з обов'язків якої — забезпечення визнання та захист речових прав на нерухомість (преамбула Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»), тому обґрунтовано визнав договір відчуження земельної ділянки удаваним і визнав недійсним прихований договір відчуження самочинно спорудженого житлового будинку разом із приналежною до нього земельною ділянкою з підстав, передбачених ст. 235, ч. 1 ст. 215, ч. 1 ст. 203 ЦК України, а також визнав недійсним виданий на підставі цього договору державний акт про право власності на земельну ділянку

УХВАЛА

колегії суддів Верховного Суду України

від 30 березня 2011 р.

(в и т я з)

У грудні 2009 р. Бориспільський міжрайонний прокурор звернувся до суду із заявою в інтересах держави в особі Вишеньківської сільської ради Бориспільського району, Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель у Київській області, Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю у Київській області до К. та Ш., треті особи — державне підприємство «Центр Державного земельного кадастру», Державний комітет України із земельних ресурсів, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу П., про визнання договору та державного акта недійсними.

У заяві зазначено про те, що 18 червня 2009 р. відповідачі К. та Ш. уклали договір дарування, за яким К. подарував, а Ш. прийняв у дар земельну ділянку площею 0,1750 га для будівництва та обслуговування житлового будинку в с. Петрівському Бориспільського району. На підставі цього договору Ш. одержав державний акт на право власності на зазначену земельну ділянку. Пославшись на те, що укладеним договором дарування земельної ділянки фактич-

но приховано договір відчуження самочинно спорудженого на ній житлового будинку, який не може бути об'єктом цивільного обігу, а тому суперечить закону, прокурор просив визнати договір і виданий на його підставі державний акт на право власності на земельну ділянку недійсними.

Бориспільський міськрайонний суд Київської області рішенням від 6 квітня 2010 р. позов задовольнив.

Апеляційний суд Київської області рішенням від 9 вересня 2010 р. рішення суду першої інстанції скасував та ухвалив нове — про відмову в позові.

У касаційній скарзі заступник прокурора Київської області, пославшись на порушення судом норм матеріального та процесуального права, просив скасувати рішення апеляційного суду і залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення прокурора на підтримання касаційної скарги, обговоривши наведені у скарзі доводи та

перевіривши матеріали справи, колегія суддів Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Ухвалюючи рішення про задоволення заяви прокурора, суд першої інстанції виходив із того, що договором дарування земельної ділянки фактично приховано договір відчуження незаконно спорудженого на ній житлового будинку, який, будучи об'єктом самочинного будівництва, до набуття на нього права власності у встановленому законом порядку відчуженню не підлягає, а тому договір та виданий на його підставі державний акт про право власності на земельну ділянку суперечать закону.

Такий висновок суду правильний.

Відповідно до ст. 235 ЦК удаваним є правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили. Якщо буде встановлено, що правочин був вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили.

Пленум Верховного Суду України в п. 25 постанови від 6 листопада 2009 р. № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» роз'яснив, що в разі, якщо правочин, який насправді вчинено, суперечить закону, суд ухвалює рішення про визнання його недійсним.

Суд установив, що 18 червня 2009 р. відповідачі К. та Ш. оформили договір дарування, за яким К. подарував, а Ш. прийняв у дар земельну ділянку площею 0,1750 га для будівництва та обслуговування житлового будинку в с. Петрівському Вишеньківської сільської ради Бориспільського району.

Також суд установив, що на зазначеній земельній ділянці розташований самочинно споруджений житловий будинок, фактичне відчуження якого сторони оспореного прокурором договору приховали під виглядом відчуження земельної ділянки, призначеної для його будівництва та обслуговування.

Згідно зі ст. 186 ЦК річ, призначена для обслуговування іншої (головної) речі і пов'язана з нею спільним призначенням, є її приналежністю. Приналежність слідує за головною річчю, якщо інше не встановлено договором або законом.

Отже, оскільки цільовим призначенням спірної земельної ділянки є будівництво та обслуговування житлового будинку і такий, як

установлено судом, на ній збудовано, то земельна ділянка є його приналежністю і слідує за ним.

На підставі ст. 331 ЦК право власності на новостворений житловий будинок виникає після завершення його будівництва та прийняття до експлуатації з моменту державної реєстрації будинку. До завершення будівництва особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва.

Частиною 2 ст. 376 ЦК встановлено, що особа, яка здійснила самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього.

У зв'язку з цим самочинне будівництво не є об'єктом цивільного права і не може бути предметом цивільно-правового договору, тобто договір, предметом якого є об'єкт самочинного будівництва, суперечить закону.

Суд першої інстанції встановив, що, уклавши договір дарування земельної ділянки, відповідачі фактично приховали договір купівлі-продажу житлового будинку, що суперечить закону і внаслідок чого було порушено право держави, один з обов'язків якої — забезпечення визнання та захист речових прав на нерухомість (преамбула Закону від 1 липня 2004 р. № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»), тому обґрунтовано визнав договір відчуження земельної ділянки удаваним і визнав недійсним прихований договір відчуження самочинно спорудженого житлового будинку разом із приналежною до нього земельною ділянкою з підстав, передбачених ст. 235, ч. 1 ст. 215, ч. 1 ст. 203 ЦК, а також визнав недійсним виданий на підставі цього договору державний акт про право власності на земельну ділянку.

Скасовуючи це рішення, апеляційний суд зазначених вище норм матеріального права не врахував і безпідставно виходив із того, що спірний договір є правомірним.

Таким чином, апеляційний суд помилково скасував судові рішення, ухвалені згідно із законом.

Керуючись п. 3 ч. 1 ст. 336, ст. 339, п. 4 ч. 1 ст. 344 ЦПК, колегія суддів Верховного Суду України касаційну скаргу заступника прокурора Київської області задовольнила: рішення Апеляційного суду Київської області від 9 вересня 2010 р. скасувала, рішення Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 6 квітня 2010 р. залишила без змін.

За загальним правилом цивільна відповідальність за завдану майнову чи моральну шкоду настає за наявності чотирьох складових: неправомірності дій заподіювача шкоди, негативного наслідку таких дій (шкоди), причинного зв'язку між діями заподіювача шкоди та завданою шкодою, а також вини особи, яка завдала шкоду.

Диспозиція ст. 27 Закону України «Про нотаріат», в якій передбачено можливість відшкодування потерпілому завданої шкоди за наявності в діях приватного нотаріуса вини у формі необережності та у виді недбалості, не виключає необхідності встановлення решти складових правопорушення, за наявності яких настає цивільна відповідальність за завдану шкоду.

Відмовляючи у задоволенні позову до приватного нотаріуса про відшкодування шкоди, суд правильно виходив із того, що порушень чинного законодавства у вчиненні нотаріальних дій приватний нотаріус не допустив, стосовно нього немає вироку суду, яким було б підтверджено його незаконні дії або недбалість, що призвели до спричинення шкоди, а також немає судового рішення, що набрало законної сили, яким визнано дії приватного нотаріуса незаконними і встановлено причинно-наслідковий зв'язок між цими діями та заподіяною позивачці шкодою. Крім того, нотаріус не має повноважень перевіряти законність видачі посвідчення тій чи іншій особі

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 8 вересня 2010 р.
(в и т я з)

У листопаді 2007 р. С. звернулася до суду з позовом до приватного нотаріуса В., приватного нотаріуса М., закритого акціонерного товариства «Страхова компанія «Креміль» (далі — страхова компанія) про відшкодування матеріальної шкоди.

Позивачка послалася на те, що 15 березня 2006 р. вона уклала договір купівлі-продажу квартири, який посвідчив приватний нотаріус Донецького нотаріального округу М. Згідно з цим договором вона купила квартиру в м. Донецьку. Продавця Д. за договором купівлі-продажу представляв Й., який діяв на підставі довіреності від 12 січня 2006 р., посвідченої приватним нотаріусом Харцизького нотаріального округу В.

Київський районний суд м. Донецька рішенням від 26 липня 2007 р. довіреність від 12 січня 2006 р. та договір купівлі-продажу квартири від 15 березня 2006 р. визнав недійсними, постановив зобов'язати С. повернути Д. зазначену квартиру.

Позивачка вважала, що через неналежне ставлення відповідачів В. та М. до виконання своїх обов'язків їй завдано матеріальної шкоди. На думку С., приватний нотаріус В. під час складання 12 січня 2006 р. довіреності порушила вимоги Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (затверджено

наказом Міністерства юстиції України 3 березня 2004 р. № 20/5; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 березня 2004 р. за № 283/8882; далі — Інструкція) та вимоги Закону від 2 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ «Про нотаріат» (далі — Закон), а під час нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу квартири від 15 березня 2006 р. приватний нотаріус М. порушив вимоги Інструкції. Матеріальну шкоду С. просила відшкодувати в повному обсязі.

Рішенням Ворошиловського районного суду м. Донецька від 4 вересня 2008 р. позов задоволено частково: стягнуто з В. на користь С. 133 тис. 13 грн 67 коп. матеріальної шкоди та судові витрати, також 1 тис. 279 грн державного мита в дохід держави; стягнуто зі страхової компанії на користь С. 26 тис. 200 грн матеріальної шкоди. У задоволенні вимог до М. відмовлено.

Апеляційний суд Донецької області рішенням від 25 грудня 2008 р. зазначене рішення місцевого суду в частині стягнення на користь С. із приватного нотаріуса В. і страхової компанії матеріальної шкоди та судових витрат скасував і постановив у цій частині нове рішення про відмову в задоволенні зазначених вимог. У решті рішення суду залишено без змін.

С. звернулася до Верховного Суду України з касаційною скаргою, в якій, пославшись на по-

рушення судами норм процесуального права та неправильне застосування норм матеріального права, просила скасувати постановлені судові рішення й ухвалити нове — про задоволення позовних вимог у повному обсязі.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши наведені в скарзі доводи та перевіривши матеріали справи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно зі ст. 27 Закону шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, відшкодовується в повному розмірі.

Місцевий суд при вирішенні справи виходив із того, що довіреність, видану приватним нотаріусом В. на підставі тимчасового посвідчення особи Д. від 15 жовтня 2005 р., Київський районний суд м. Донецька рішенням від 26 липня 2007 р. визнав недійсною. У тимчасове посвідчення вклеєна фотографія не Д., паспорта вона не втрачала. Згідно з довідкою ВГІРФО Київського РВ ДМУ ГУ МВС України в Донецькій області тимчасове посвідчення на ім'я Д. не видавалось. У висновку судово-почеркознавчої експертизи від 5 грудня 2006 р. йдеться про те, що підпис у довіреності належить Д.

Пізніше приватний нотаріус М. видав громадянину Й., який діяв на підставі зазначеної довіреності, дублікат правостановлюючого документа на квартиру і зареєстрував його у Державному реєстрі договорів. 15 березня 2006 р. було зареєстровано договір купівлі-продажу квартири. Особу Й. нотаріус М. засвідчив за його паспортом та ідентифікаційним номером.

Частково задовольняючи позов, місцевий суд виходив із того, що приватний нотаріус В., посвідчуючи довіреність від 12 січня 2006 р., порушила вимоги пунктів 12,13 Інструкції та вимоги ст. 43 Закону, а тому на підставі ст. 27 Закону повинна відшкодувати С. матеріальну шкоду в розмірі 158 тис. 784 грн. Але з огляду на те, що приватний нотаріус застрахувала свою відповідальність перед третіми особами у страховій компанії на суму 26 тис. 200 грн, ця сума мала бути стягнута саме зі страхової компанії, а решта — із приватного нотаріуса В. У задоволенні

позову до приватного нотаріуса М. суд відмовив, оскільки не встановив у його діях порушення вимог законодавства.

За загальним правилом цивільна відповідальність за завдану майнову чи моральну шкоду настає за наявності чотирьох складових: неправомірності дій заподіювача шкоди, негативного наслідку таких дій (шкоди), причинного зв'язку між діями заподіювача шкоди та завданою шкодою, а також вини особи, яка завдала шкоду.

Диспозиція ст. 27 Закону, в якій передбачено можливість відшкодування потерпілому завданої шкоди за наявності в діях приватного нотаріуса вини у формі необережності та у виді недбалості, не виключає необхідності встановлення решти складових правопорушення, за наявності яких настає цивільна відповідальність за завдану шкоду.

Скасовуючи частково рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове рішення, апеляційний суд правильно виходив із того, що порушень чинного законодавства у вчиненні нотаріальних дій приватний нотаріус В. не допустила, стосовно неї немає вироку суду, яким було б підтверджено її незаконні дії або недбалість, що призвели до спричинення шкоди, а також немає судового рішення, що набрало законної сили, яким визнано дії приватного нотаріуса незаконними і встановлено причинно-наслідковий зв'язок між цими діями та заподіяною позивачці шкодою. Крім того, нотаріус не має повноважень перевіряти законність видачі посвідчення тій чи іншій особі.

Наведені в касаційній скарзі доводи висновків апеляційного суду не спростовують.

Таким чином, суд апеляційної інстанції всебічно і повно встановив усі фактичні обставини справи, спираючись на об'єктивну оцінку наявних у ній доказів, а тому підстав для скасування рішення місцевого суду немає.

Керуючись статтями 336, 337 і 345 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу С. відхилила: рішення Ворошиловського районного суду м. Донецька від 4 вересня 2008 р. й рішення Апеляційного суду Донецької області від 25 грудня 2008 р. залишила без змін.

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Відповідно до змісту абз. 1 ч. 6 ст. 20 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) обов'язок страхувальника щодо сплати страхових внесків у встановлений строк не пов'язаний із часом одержання (перерахування) коштів на оплату праці (виплати доходу).

Положення абз. 6 ч. 6 зазначеної статті, відповідно до якого перерахування страхових внесків здійснюється страхувальниками одночасно з одержанням (перерахуванням) коштів на оплату праці (виплати доходу), не звільняють страхувальника від обов'язку сплачувати страхові внески у 20-денний строк із дня закінчення звітного періоду у зв'язку з неодержанням останнім цих коштів

ПОСТАНОВА

Іменем України

30 травня 2011 р. Верховний Суд України, розглянувши в порядку письмового провадження за наявними матеріалами справу за позовом Харківського державного авіаційного виробничого підприємства орденів Жовтневої революції та Трудового Червоного Прапора (далі — Підприємство) до управління Пенсійного фонду України в Київському районі м. Харкова (далі — управління ПФУ, ПФУ відповідно) про визнання вимоги недійсною, **в с т а н о в и в**:

У лютому 2010 р. Підприємство звернулося до суду з позовом, в якому просило скасувати вимогу управління ПФУ від 6 січня 2010 р. № Ю-250 про сплату заборгованості за страховими внесками за листопад 2009 р. у сумі 40 млн 344 тис. 61 грн 46 коп., яка не перерахована позивачем у строк, встановлений ч. 6 ст. 20 Закону від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі — Закон).

На обґрунтування позову Підприємство подалося на те, що у зазначеній статті Закону встановлено порядок перерахування страхових внесків, згідно з яким такі внески сплачуються страхувальниками одночасно з одержанням коштів на оплату праці (виплату доходу). Проте відповідач при визначенні вказаної суми як недоїмки та надсиланні вимоги про її сплату не перевіряв факт одержання Підприємством цих коштів.

Харківський окружний адміністративний суд постановою від 31 березня 2010 р., залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду від 12 жовтня 2010 р., у задоволенні позову відмовив.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 26 січня 2011 р. рішення судів попередніх інстанцій залишив без змін.

У заяві про перегляд судових рішень Верховним Судом України з підстав, передбачених п. 1

ч. 1 ст. 237 КАС, Підприємство просило скасувати ухвалу Вищого адміністративного суду України від 26 січня 2011 р., пославшись на неоднакове застосування касаційним судом у подібних правовідносинах одних і тих самих норм матеріального права.

На обґрунтування заяви додано ухвалу Вищого адміністративного суду України від 29 травня 2007 р.

Перевіряючи за матеріалами справи наведені у заяві доводи, Верховний Суд України вважає, що у цьому випадку має місце неоднакове застосування судом касаційної інстанції положень ст. 20 Закону, через що суди по-різному вирішують питання щодо правомірності вимог органів ПФУ про сплату страхових внесків у встановлений ч. 6 цієї статті строк, незалежно від одержання (перерахування) коштів на оплату праці (виплату доходу), на які ці внески нараховані.

Так, у справі, що розглядається, касаційний суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про необґрунтованість позовних вимог Підприємства, оскільки обов'язок останнього щодо сплати страхових внесків у встановлений Законом строк не залежить від того, чи були зазначені суми одержані ним після їх нарахування для оплати праці (виплати доходу).

Водночас з доданою до заяви ухвали Вищого адміністративного суду України від 29 травня 2007 р. впливає, що касаційний суд дійшов висновку, що у страхувальника не виникає обов'язку зі сплати страхових внесків до моменту одержання коштів на оплату праці (виплату доходу), оскільки не одержання цих коштів унеможливорює дотримання страхувальником порядку сплати страхових внесків, встановленого ч. 6 ст. 20 Закону.

Вирішуючи питання про усунення неоднакового застосування зазначених норм права Верховний Суд України виходить із такого.

* Публікується повний текст судових рішень з незначною редакційною правкою.

Порядок обчислення та сплати страхових внесків визначається ст. 20 Закону та Інструкцією про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України, затвердженою постановою правління ПФУ від 19 грудня 2003 р. № 21-1, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 16 січня 2004 р. за № 64/8663 (далі — Інструкція).

Відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 17 Закону страхувальник зобов'язаний нараховувати, обчислювати і сплачувати в установлені строки та в повному обсязі страхові внески.

За правилами абз. 1 ч. 6 ст. 20 Закону страхувальники зобов'язані сплачувати страхові внески, нараховані за відповідний базовий звітний період, не пізніше, ніж через 20 календарних днів із дня закінчення цього періоду.

Згідно з підпунктом 5.1.4 п. 5.1 Інструкції нараховані за відповідний базовий звітний період страхові внески сплачуються платниками (крім гірничих підприємств) шляхом перерахування безготівкових сум з їх банківських рахунків не пізніше, ніж через 20 календарних днів із дня закінчення цього періоду незалежно від виплати заробітної плати (доходу), на суми яких нараховуються страхові внески.

Таке правило узгоджується з положеннями ст. 19 Закону (у редакції, чинній на час виник-

нення спірних правовідносин), відповідно до ч. 6 якої страхові внески нараховуються на суми, зазначені в частинах 1, 2 цієї статті, незалежно від джерел їх фінансування, форми, порядку, місця виплати та використання, а також незалежно від того, чи були зазначені суми фактично виплачені після їх нарахування до сплати.

Наведені норми права не дають підстав вважати, що положення абз. 6 ч. 6 ст. 20 Закону, відповідно до якого перерахування страхових внесків здійснюється страхувальниками одночасно з одержанням (перерахуванням) коштів на оплату праці (виплати доходу), звільняють страхувальника від обов'язку сплачувати страхові внески у 20-денний строк із дня закінчення звітного періоду у зв'язку з недержанням останнім цих коштів.

Таким чином, висновок касаційного суду у справі, що розглядається, про правомірність вимоги управління ПФУ від 6 січня 2010 р. № Ю-250 про сплату страхових внесків, які не перераховані позивачем у термін, встановлений ч. 6 ст. 20 Закону, ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права та відповідає практиці Верховного Суду України з вирішення спорів цієї категорії.

Керуючись статтями 242, 244 КАС, Верховний Суд України **п о с т а н о в и в:**

У задоволенні заяви Підприємства відмовити.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

Органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення. Ненормативні правові акти місцевого самоврядування є актами одноразового застосування, вони вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, а тому не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання

ПОСТАНОВА Іменем України

6 червня 2011 р. Верховний Суд України, розглянувши в порядку письмового провадження справу за позовом Варбанця О.В., Варбанця С.В. до Приморської районної адміністрації виконавчого комітету Одеської міської ради (далі — Райміськадміністрація) про визнання розпорядження неправомірним за заявою Варбанця О.В., Варбанця С.В. про перегляд Верховним Судом України ухвали Вищого адміністративного суду України від 5 жовтня 2010 р., **в с т а н о в и в:**

У липні 2004 р. Варбанець О.В., Варбанець С.В. звернулися до Приморського районного суду м. Одеси з позовом до Райміськадміністрації, в якому з урахуванням уточнення позовних вимог просили визнати незаконним та скасувати розпорядження Райміськадміністрації від 17 травня 2004 р. № 1358 «Про скасування розпорядження Приморської районної адміністрації виконавчого комітету Одеської міської ради від 25 листопада 2003 р. № 2994» (далі — розпорядження № 1358).

На обґрунтування позовних вимог вони послалися на те, що оскаржуване ними розпорядження прийняте відповідачем усупереч чинному законодавству і порушує їх право власності на майно.

Приморський районний суд м. Одеси постановою від 11 березня 2005 р. позовні вимоги задовольнив у повному обсязі. Визнав розпорядження Райміськадміністрації від 17 травня 2004 р. № 1358 незаконним.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив із того, що підставою для прийняття Райміськадміністрацією розпорядження від 25 листопада 2003 р. № 2994 (далі — розпорядження № 2994) є акт державної технологічної комісії від 13 жовтня 2003 р., який є чинним та не визнаний недійсним у встановленому законом порядку. Крім того, введена рішенням виконавчого комітету Одеської міської ради від 10 вересня 2003 р. № 505 «Про внесення змін та доповнень до рішення виконавчого комітету Одеської міської ради від 16 серпня 2001 р. № 570 «Про дозвіл товариству з обмеженою відповідальністю «Мрія» на реконструкцію та будівництво ринку «Старокінний» (далі — рішення № 505) заборона на реєстрацію громадян за місцем проживання та відчуження нерухомого майна в зоні реконструкції ринку «Старокінний» не є підставою для відмови у прийнятті в експлуатацію належного позивачам магазину.

Одеський апеляційний адміністративний суд постановою від 17 березня 2010 р., залишеною без змін ухвалою Вищого адміністративного суду України від 5 жовтня 2010 р., рішення суду першої інстанції скасував і прийняв нове — про відмову у задоволенні позову.

Не погоджуючись із рішенням суду касаційної інстанції, Варбанець О.В. та Варбанець С.В. звернулися із заявою про його перегляд Верховним Судом України з підстав неоднакового застосування ст. 59 Закону від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі — Закон) у подібних правовідносинах. На обґрунтування заяви додано копії ухвал Вищого адміністративного суду України від 25 травня, 9 червня, 29 червня, 20 липня, 28 вересня, 19 жовтня і 2 листопада 2010 р. та постанов цього ж суду від 3 грудня 2008 р. та 31 серпня 2010 р., які, на їх думку, підтверджують неоднакове застосування норм матеріального права.

Перевіривши наведені заявниками доводи, Верховний Суд України вважає, що заява підлягає задоволенню з таких підстав.

Суди встановили, що розпорядженням № 2994 було затверджено акт державної технологічної комісії від 13 жовтня 2003 р. про прийняття в експлуатацію закінченого реконструк-

цією об'єкту, а саме належної Варбанцю О.В. та Варбанцю С.В. частини домоволодіння № 7 по вул. Скісній під магазин.

На підставі розпорядження № 2994 позивачам були видані свідоцтва про право власності від 2 грудня 2003 р. № 028376 та № 028377 на ^{67/100} та ^{50/150} частин домоволодіння по вул. Скісній, 7 відповідно. Ці частини разом становлять приміщення магазину площею 249,8 м².

29 квітня 2004 р. на зазначене розпорядження був винесений протест прокурора № 467. За результатами розгляду цього протесту розпорядженням № 1358 було скасовано розпорядження № 2994 у зв'язку з тим, що останнє суперечить вимогам рішення № 505.

Суд касаційної інстанції, залишаючи без змін рішення суду апеляційної інстанції про відмову у задоволенні позову, виходив із того, що Райміськадміністрація мала право скасувати своє незаконне попереднє рішення.

В ухвалах Вищого адміністративного суду України від 28 вересня та 25 травня 2010 р., а також постанові цього суду від 31 серпня 2010 р., наданих заявником на підтвердження неоднакового застосування норм матеріального права, Вищий адміністративний суд України, враховуючи позицію Конституційного Суду України, викладену в Рішенні від 16 квітня 2009 р. № 7-рп/2009 у справі про скасування актів органів місцевого самоврядування (далі — Рішення № 7-рп/2009), дійшов висновку про те, що рішення органу місцевого самоврядування ненормативного характеру, не може бути скасоване цим органом шляхом прийняття нового рішення.

На думку Верховного Суду України, позиція касаційного суду, викладена у справі, що розглядається, ґрунтується на неправильному застосуванні ним норм матеріального права.

Конституційний Суд України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень ч. 2 ст. 19, ст. 144 Конституції України, ст. 25, ч. 14 ст. 46, частин 1, 10 ст. 59 Закону (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування) вирішив, що орган місцевого самоврядування має право приймати рішення, вносити до них зміни та/чи скасовувати їх на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Згідно із ч. 10 ст. 59 Закону акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку.

Крім того, у п. 5 рішення № 7-рп/2009 Конституційний Суд України зазначив, що органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення. Ненормативні правові акти місцевого самоврядування є актами одноразового застосування, вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, а тому вони не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання.

У справі, що розглядається, суди встановили, що позивачам на підставі розпорядження № 2994 видано свідоцтва про право власності на належний їм об'єкт нерухомості.

За таких обставин Верховний Суд України дійшов висновку, що розпорядження № 2994, яке

є ненормативним правовим актом одноразового застосування і вичерпало свою дію фактом його використання, не може бути в подальшому скасоване Райміськадміністрацією.

Оскільки при вирішенні спору суд касаційної інстанції неправильно застосував норми матеріального права до встановлених у справі обставин, то заяву слід задовольнити.

З урахуванням наведеного ухвала суду касаційної інстанції підлягає скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд до цього суду.

Керуючись статтями 241—243 КАС, Верховний Суд України **п о с т а н о в и в:**

Заяву Варбанця О.В. та Варбанця С.В. задовольнити.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 5 жовтня 2010 р. скасувати, справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

РІШЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

За відсутності нотаріального посвідчення заява учасника про вихід із товариства є неналежно оформленою та не може бути підставою для прийняття загальними зборами рішення про виключення учасника з товариства, проведення відповідних виплат і внесення змін до установчих документів

ПОСТАНОВА

Верховного Суду України від 14 березня 2011 р.

(в и т я г)

У квітні 2007 р. К.Є. заявив позов до товариства з обмеженою відповідальністю «КСК-Центр» (далі — ТОВ, товариство) про стягнення вартості частини майна відповідача, що пропорційна частці позивача у статутному капіталі товариства, — 49 % на день виходу позивача з числа учасників ТОВ «КСК-Центр», що становило 406 тис. 700 грн.

У зв'язку з перейменуванням ТОВ «КСК-Центр» на ТОВ «Сан Таун» Господарський суд м. Києва ухвалою від 25 вересня 2009 р. на підставі ст. 25 ГПК замінив відповідача — ТОВ «КСК-Центр» на ТОВ «Сан Таун».

Позивач неодноразово уточнював позовні вимоги. Останньою заявою від 25 вересня 2009 р. позивач уточнив позовні вимоги та просив суд стягнути з ТОВ «Сан Таун» вартість частини майна товариства, пропорційну його частці у статутному фонді товариства, — 49 %,

що становило 1 млн 883 тис. 854 грн, інфляційні збитки за період з 21 березня 2007 р. по 25 вересня 2009 р. — 981 тис. 488 грн, 3 % річних за період з 21 березня 2007 р. по 25 вересня 2009 р. — 142 тис. 289 грн.

На обґрунтування позовних вимог К.Є. зазначив, що 20 грудня 2005 р. подав до товариства заяву про вихід з його учасників. Проте відповідач безпідставно відмовив у виплаті йому вартості частини майна ТОВ, що пропорційна частці позивача у статутному капіталі товариства.

Господарський суд м. Києва рішенням від 25 травня 2010 р. позов задовольнив повністю: постановив стягнути з ТОВ «Сан Таун» на користь позивача 1 млн 883 тис. 854 грн (49 % вартості частини майна ТОВ «Сан Таун»), а також 981 тис. 88 грн інфляційних збитків, 142 тис. 289 грн — 3 % річних, 9 тис. 955 грн витрат на проведення судових експертиз, 25 тис. 500 грн державного

мита і 118 грн витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Київський апеляційний господарський суд постановою від 21 липня 2010 р. скасував це рішення Господарського суду м. Києва і прийняв нове, яким у задоволенні позовних вимог відмовив повністю.

З цим рішенням суду апеляційної інстанції погодився Вищий господарський суд України, прийнявши у справі, що розглядається, постанову від 9 листопада 2010 р.

В основу постанови касаційного суду покладено висновки апеляційного господарського суду про обов'язковість нотаріального посвідчення заяви учасника про його вихід з учасників ТОВ.

За відсутності нотаріального посвідчення заява про вихід із товариства є неналежно оформленою та не може бути підставою для прийняття загальними зборами рішення про виключення учасника із ТОВ і проведення відповідних виплат.

К. в порядку ст. 111¹⁹ ГПК подав заяву про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 9 листопада 2010 р. з мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанції ст. 148 ЦК, ст. 54 Закону від 19 вересня 1991 р. № 1576-ХІІ «Про господарські товариства» (далі — Закон № 1576-ХІІ) у правовідносинах, що виникають при виході учасника із ТОВ.

На обґрунтування неоднаковості застосування касаційним судом норм матеріального права заявник надав постанови Вищого господарського суду України від 19 серпня 2010 р. та від 2 листопада 2010 р., в яких висловлено правову позицію про те, що рішення учасника про вихід з товариства, викладене у письмовій формі, є підставою для застосування ч. 2 ст. 148 ЦК і ч. 2 ст. 54 Закону № 1576-ХІІ та дає право одержати вартість частини майна, пропорційну його частці у статутному капіталі товариства.

Вищий господарський суд України ухвалою від 24 грудня 2010 р. вирішив питання про допуск справи до провадження для перегляду Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 9 листопада 2010 р.

Верховний Суд України ухвалами від 7 лютого 2011 р.: відкрив провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 9 листопада 2010 р.; витребував матеріали справи; доручив голові Науково-консультативної ради при Верховному Суді України підготувати за участі відповідних фахівців зазначеної ради наукового висновку щодо неоднакового застосування судом касаційної інстанції ст. 148 ЦК і ст. 54 Закону № 1576-ХІІ у правовідносинах, що

виникають при виході учасника із ТОВ; визначив Міністерство юстиції України органом державної влади, представники якого можуть дати пояснення в суді щодо суті правового регулювання ст. 148 ЦК і ст. 54 Закону № 1576-ХІІ у правовідносинах, що виникають при виході учасника із ТОВ.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення К., представників сторін, дослідивши доводи заявника, Верховний Суд України дійшов висновку, що заява не підлягає задоволенню з таких підстав.

Господарські суди встановили, що ТОВ «КСК-Центр» створено 16 червня 1999 р. на підставі рішення засновників товариства — К.Є. і К.В.

Відповідно до установчого договору від 16 червня 1999 р. зі змінами, затвердженими рішенням зборів учасників товариства від 23 вересня 2002 р., частка К.Є. у статутному фонді становить 49 %, а частка К.В. — 51 %.

Водночас апеляційний господарський суд установив, що заявою від 10 грудня 2005 р. К.Є. повідомив відповідача про намір вийти зі складу засновників ТОВ та просив виплатити йому частку в розмірі 49 % статутного фонду товариства, а 20 грудня 2005 р. позивач подав до товариства заяву, в якій повідомив про вихід із засновників (учасників) ТОВ «КСК-Центр» та намір відмовитися від належної йому частки в розмірі 49 % у статутному фонді товариства на користь іншого співзасновника — К.В.

Отже, предметом спору в цій справі є відмова відповідача виплатити позивачу вартість його частки у статутному фонді товариства з підстав ненадання позивачем нотаріально посвідченої заяви про вихід з ТОВ.

У ч. 1 ст. 148 ЦК встановлено, що учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право вийти з товариства, повідомивши його про свій вихід не пізніше ніж за три місяці до виходу, якщо інший строк не встановлений статутом.

Відповідно до ч. 2. цієї ж статті учасник, який виходить із товариства з обмеженою відповідальністю, має право одержати вартість частини майна, пропорційну його частці у статутному капіталі товариства.

За ч. 1 ст. 54 Закону № 1576-ХІІ (у редакції, що була чинною на момент виникнення спірних правовідносин) при виході учасника з товариства з обмеженою відповідальністю йому виплачується вартість частини майна товариства, пропорційна його частці у статутному фонді. Виплата провадиться після затвердження звіту за рік, в якому він вийшов з товариства, і в строк до 12 місяців з дня виходу.

Отже, вихід особи зі складу учасників ТОВ дає такій особі право одержати вартість частини

майна, пропорційну її частці у статутному капіталі товариства. Моментом виходу учасника з ТОВ є дата подачі ним заяви про вихід зі складу учасників товариства.

Згідно зі ст. 7 Закону № 1576-ХІІ зміни, які сталися в установчих документах товариства і які вносяться до державного реєстру, підлягають державній реєстрації за тими ж правилами, що встановлені для державної реєстрації товариства.

Товариство зобов'язане у п'ятиденний строк повідомити орган, що провів реєстрацію, про зміни, які сталися в установчих документах, для внесення необхідних змін до державного реєстру.

У ч. 3 ст. 29 Закону від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» (у редакції, що була чинною на момент виникнення спірних правовідносин) встановлено, що у разі внесення змін до установчих документів, які пов'язані зі зміною складу засновників (учасників) юридичної особи, крім документів, які передбачені ч. 1 цієї статті, додатково подається, зокрема, завірена в установленому порядку або нотаріально посвідчена копія заяви фізичної особи про вихід зі складу засновників (учасників), або нотаріально посвідчений документ про передання права засновника (учасника) іншій особі.

Відповідно до ст. 75 Закону від 2 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ «Про нотаріат» нотаріуси, посадові особи виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад народних депутатів, які вчиняють нотаріальні дії, засвідчують вірність копій документів, виданих підприємствами, установами й організаціями за умови, що ці документи не суперечать законові, мають юридичне значення і засвідчення вірності їх копій не заборонено законом.

Вірність копії документа, виданого громадянином, засвідчується у тих випадках, коли справжність підпису громадянина на оригіналі цього документа засвідчена нотаріусом або посадовою особою виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради народних депутатів чи підприємством, установою, організацією за місцем роботи, навчання, проживання чи лікування громадянина.

У п. 15 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 3 березня 2004 р. № 20/5, зареєстрованого у цьому самому міністерстві 3 березня 2004 р. за № 283/8882 (далі — Інструкція), встановлено, що при посвідченні правочинів і вчиненні деяких інших нотаріальних дій у випадках, передбачених

законодавством України (наприклад при засвідченні справжності підпису на документі), нотаріус перевіряє справжність підписів учасників правочинів та інших осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії.

Згідно з п. 16 Інструкції нотаріально посвідчені правочини, а також заяви та інші документи підписуються у присутності нотаріуса. Якщо правочин, заява чи інший документ підписаний за відсутності нотаріуса, громадянин повинен особисто підтвердити, що документ підписаний ним.

Отже, для виготовлення нотаріально посвідченої копії заяви фізичної особи про вихід зі складу засновників (учасників) товариства, яка подається товариством для внесення змін до установчих документів, що пов'язані зі зміною складу засновників (учасників) юридичної особи, необхідний оригінал заяви, справжність підпису фізичної особи на якому засвідчена нотаріусом, або учасник товариства повинен особисто підтвердити, що така заява підписана ним.

Таким чином, апеляційний господарський суд, постанову якого залишив без змін Вищий господарський суд України, дійшов обґрунтованого висновку про необхідність нотаріального посвідчення заяви учасника товариства про його вихід із ТОВ, а подана позивачем заява у простій письмовій формі є неналежно оформленою та не може бути підставою для прийняття загальними зборами рішення про виключення учасника з товариства, проведення відповідних виплат та внесення змін до установчих документів.

Аналогічну правову позицію про обов'язковість нотаріального посвідчення заяви учасника про його вихід з учасників ТОВ викладено у постанові Вищого господарського суду України від 23 квітня 2008 р. у справі за позовом К.Н. до ТОВ «Торгова фірма «Центр-3», треті особи — Г., Т., Є., про визнання недійсними рішень зборів учасників товариства та змін до статуту, в перегляді якої Верховний Суд України ухвалою від 19 червня 2008 р. відмовив.

За таких обставин відсутні підстави для скасування законної постанови Вищого господарського суду України від 9 листопада 2010 р. та направлення справи на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Керуючись статтями 111¹⁴—111²⁶ ГПК, Верховний Суд України у задоволенні заяви К.Є. про перегляд постанови Вищого господарського суду України від 9 листопада 2010 р. відмовив.

Постанова є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій п. 2 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК.

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

За своїм юридичним значенням (правовим режимом) та функціональним призначенням платіжні картки як платіжні інструменти — засоби доступу до банківських рахунків, відповідають визначенню поняття «офіційний документ» і є різновидом офіційних документів, а тому за відповідних умов можуть бути предметом злочинів, складі яких передбачені частинами 1, 2 ст. 357 КК України.

Іншими важливими особистими документами, які можуть бути предметом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК України, розуміються документи, що засвідчують важливі факти і події в житті людини, втрата яких істотно утруднює реалізацію її прав, свобод і законних інтересів та потребує значних зусиль для їх поновлення.

З огляду на зазначені положення платіжні картки — це пластикові банківські картки, які за умовами укладеного між установою банку та клієнтом договору є власністю банку і надані держателю в тимчасове користування на час дії такого договору, після чого підлягають поверненню банку, не можуть визнаватись предметом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК України

ПОСТАНОВА

Верховного Суду України від 20 червня 2011 р.

(в и т я з)

Красноармійський міськрайонний суд Донецької області вироком від 17 травня 2010 р. засудив Т.: за ч.1 ст. 186 КК на один рік позбавлення волі; за ч. 3 ст. 357 КК до арешту строком на 20 днів.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю цих злочинів Т. визначено остаточне покарання у виді позбавлення волі строком на один рік.

На підставі статей 75, 104 КК Т. звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком на один рік із покладенням на нього обов'язку повідомляти органи кримінально-виконавчої інспекції про зміну місця проживання, не виїжджати за межі України на постійне проживання без дозволу кримінально-виконавчої інспекції та періодично з'являтися до неї для реєстрації.

Т. визнано винуватим і засуджено за вчинення таких злочинів.

5 лютого 2010 р. приблизно о 6 год. 30 хв., маючи умисел на відкрите заволодіння чужим майном, біля будинку по вулиці Соціалістичній у м. Красноармійську Т. вирвав із рук раніше йому не знайомої Г. жіночу сумку, в якій знаходились її особисті речі, гроші, а також документи на її ім'я: паспорт, довідка про ідентифікаційний код, пенсійне посвідчення та дві пластикові картки «Кредитпромбанку» та «Приватбанку». З викраденим Т. втік, завдавши потерпілій Г. матеріальну шкоду на суму 615 грн.

Цього ж дня близько 6 год. 50 хв. Т., перебуваючи біля автобусної зупинки на вул. Дніпропет-

ровській у м. Красноармійську, оглядаючи вміст викраденої ним сумки, виявив дві картки «Кредитпромбанку» та «Приватбанку» на ім'я Г. і конверт із пін-кодами до них. Усвідомивши, що ці картки — важливі особисті документи Г., незаконно заволодів ними з метою зняття грошових коштів з рахунків за цими картками.

В апеляційному порядку справа щодо Т. не переглядалася.

Ухвалою колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2011 р. задоволено касаційне подання прокурора, в якому порушувалось питання про відсутність у діях Т. складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК, і вирок щодо нього змінено: в частині його засудження за ч. 3 ст. 357 КК справу закрито за відсутністю в його діях складу злочину; виключено з вироку призначення Т. на підставі ч. 1 ст. 70 КК покарання за сукупністю злочинів і постановлено вважати його засудженим за ч. 1 ст. 186 КК до покарання, призначеного судом першої інстанції у виді позбавлення волі на строк один рік, та на підставі статей 75, 104 цього Кодексу звільненим від відбування цього покарання з випробуванням з іспитовим строком один рік із покладенням на Т. обов'язків, передбачених пунктами 2—4 ч. 1 ст. 76 КК, а в решті вирок залишено без змін.

Ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 10 травня 2011 р. допущено до прова-

дження Верховного Суду України кримінальну справу щодо Т. за заявою заступника Генерального прокурора України про перегляд винесеної у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2011 р.

У заяві заступник Генерального прокурора України зазначив, що суд касаційної інстанції при розгляді справи щодо Т. неправильно застосував кримінальний закон, дійшовши помилкового висновку про відсутність у діях засудженого складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК. Він також вважає, що в діях Т. наявний склад зазначеного злочину, оскільки останній незаконно заволодів платіжними картками, які є важливими особистими документами Г.

Свою заяву заступник Генерального прокурора України мотивував тим, що платіжні картки з огляду на положення Закону від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ «Про інформацію», Закону від 5 квітня 2001 р. № 2346-ІІІ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», п.1 ст. 5 Закону від 22 травня 2003 р. № 851-ІV «Про електронні документи та електронний документообіг», «Положення про міжбанківські розрахунки», затвердженого постановою Правління Національного банку України від 8 жовтня 1998 р. № 414, і ст. 200 КК, є електронними платіжними документами, тобто предметом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК, а тому є неправильним висновок суду касаційної інстанції у справі Т., що ці платіжні картки не є особистими важливими документами.

Як на підставу для перегляду ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2011 р. щодо Т. прокурор послався на неоднакове застосування судом касаційної інстанції ч. 3 ст. 357 КК, внаслідок чого було ухвалено різні за змістом судові рішення щодо подібних суспільно небезпечних діянь.

На обґрунтування заяви він надав копію ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 1 квітня 2008 р. щодо К., засудженого вироком Овруцького районного суду Житомирської області від 29 січня 2007 р. за ч.1 ст. 185, ч. 3 ст. 357 КК, в якій суд касаційної інстанції з посиланням на те, що платіжна картка є важливим особистим документом, відмовив у задоволенні касаційного подання прокурора про скасування вироку щодо К. в частині засудження за ч. 3 ст. 357 КК і закриття кримінальної справи за відсутністю в діях засудженого, пов'язаних з незаконним заволодінням банківськими платіжними картками Н., складу зазначеного злочину.

З огляду на зазначене заступник Генерального прокурора України порушив питання про скасування ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2011 р. щодо Т. і направленні справи на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення заступника Генерального прокурора України, який підтримав доводи заяви про перегляд винесеної в справі щодо Т. ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2011 р., перевіrivши матеріали справи та обговоривши доводи заяви та наукові висновки членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді України, Верховний Суд України вважає, що заява задоволенню не підлягає з таких підстав.

Предметом злочину, передбаченого ст. 357 КК, є штампи, печатки та офіційні документи (ч. 1 ст. 357 КК), в тому числі особливо важливі документи (ч. 2 ст. 357 КК), а також паспорт або інші важливі особисті документи людини (ч. 3 ст. 357 КК).

Загальне визначення поняття «офіційний документ» надано в примітці до ст. 358 КК у редакції Закону від 11 червня 2009 р., яка діяла з 1 по 5 січня 2011 р., та у редакції Закону від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», який набрав чинності з 1 липня 2011 р.

У диспозиції ч. 1 ст. 200 КК, яка передбачає відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, вжито формулювання, яке свідчить про те, що платіжні картки є різновидом засобів доступу до банківських рахунків.

Відповідно до ст. 1 Закону від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ «Про інформацію», підпунктів 1.4, 1.14, 1.27, 1.31 ст. 1, п. 15.2 ст. 15 Закону від 5 квітня 2001 р. № 2346-ІІІ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», ч. 4 ст. 51 Закону від 7 грудня 2000 р. № 2121-ІІІ «Про банки та банківську діяльність» документом визнається будь-який матеріальний носій, що містить інформацію, функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі, а засобами доступу до банківських рахунків (платіжним інструментом) є засоби певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ грошей з відповідного рахунку. При цьому один із видів доступу до банківських рахунків — це

спеціальні платіжні засоби (платіжні картки тощо), які є емітованими в установленому законодавством порядку пластиковими чи іншого виду картками, що використовуються для ініціювання переказу коштів з рахунку платника або банку, а також для здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором. Платіжні картки є власністю емітента (банка) і надаються ним відповідно до умов договору клієнту, в тому числі і фізичній особі — держателю спеціального платіжного засобу, який на законних підставах використовує платіжні картки.

Подібні положення містяться і в «Положенні про порядок емісії спеціальних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням» (далі — Положення) затвердженому постановою Правління Національного Банку України від 30 квітня 2010 р. № 223, згідно з яким спеціальним платіжним засобом, разом з іншими, також визнається платіжна картка, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого її держатель здійснює платіжні операції, установлені договором з емітентом — банком, що є членом платіжної системи та здійснює емісію спеціальних платіжних засобів, тобто проводить операції з їх випуску (п. 1.4 Положення).

Також відповідно до вимог Положення емітент може надавати фізичним особам, які не здійснюють підприємницької діяльності, особисті спеціальні платіжні засоби, а тим, хто є суб'єктами господарювання, — корпоративні спеціальні платіжні засоби, у тому числі й платіжні картки, які є власністю емітента (банка) і можуть передаватися у власність або надаватися в користування клієнту відповідно до умов договору, на підставі якого надається та використовується цей платіжний засіб (підпункти 2.2, 2.3 Положення).

При цьому передбачено, що платіжна картка, яка видається банком, повинна містити обов'язкові реквізити, що дають змогу ідентифікувати платіжну систему, емітента (банк) та держателя цього спеціального платіжного засобу, тобто містити ідентифікаційний номер як банку, так й ідентифікаційні дані держателя (п.2.9 Положення).

Держатель спеціального платіжного засобу — платіжної картки для забезпечення безпеки здійснення платіжних операцій з її використанням зобов'язаний використовувати спеціальний платіжний засіб відповідно до вимог законодавства України, правил користування ним та умов договору, укладеного з емітентом (банком), дотримуватись правил безпеки та не допускати ви-

користання цього засобу сторонніми особами, для чого повинен надійно зберігати спеціальний платіжний засіб, пін-код та інші засоби, що дають змогу користуватися ним, а у випадку його втрати зобов'язаний негайно повідомити про це емітента (банк), який повинен негайно зупинити здійснення операцій з використанням цього спеціального платіжного засобу з внесенням до стоп-списку і його вилучення (підпункти 2.4, 2.5, 2.6, 6.1—6.6 Положення).

Аналіз зазначених норм законів та нормативно-правових актів свідчить про те, що за своїм юридичним значенням (правовим режимом) та функціональним призначенням платіжні картки як платіжні інструменти — засоби доступу до банківських рахунків повністю відповідають визначенню поняття «офіційний документ» і є різновидом офіційних документів, а тому за певних умов можуть бути предметом злочинів, склади яких передбачені у частинах 1, 2 ст. 357 КК.

Водночас поняття «інші важливі особисті документи» як предмет злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК, розуміють документи, що засвідчують важливі факти і події в житті людини, втрата яких істотно утруднює реалізацію її прав, свобод і законних інтересів та потребує значних зусиль для їх поновлення (такими документами визнаються свідоцтво про народження, про шлюб, про народження дитини, про смерть, військовий квиток, трудова книжка, посвідчення водія, посвідчення про державні нагороди чи присвоєння почесних звань, диплом про закінчення вищого навчального закладу освіти, довідка про ідентифікаційний код, пенсійне посвідчення тощо). При цьому поняття «важливість» документа для певної людини є оціночним і підлягає встановленню в кожній конкретній кримінальній справі за обвинуваченням особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК.

Як убачається з матеріалів справи щодо Т., як органи досудового слідства, так і суд, визнавши платіжні картки — пластикові банківські картки «Кредитпромбанку» та «Приватбанку» на ім'я Г. важливими особистими документами потерпілої, не навели жодних доводів на підтвердження того, що ці документи були особистими та важливими для неї.

У той же час із матеріалів справи і долученого до неї «Договору банківського рахунку, що відкривається для обліку операцій за платіжними картками», укладеного 6 листопада 2008 р. між Г. та філією ВАТ «Кредитпромбанк», вбачається,

що за умовами договору платіжна картка є власністю банку і надана держателю в тимчасове користування на час дії договору, після чого підлягала поверненню банку; при цьому держатель ніс відповідальність за належне виконання умов договору та Правил користування платіжною картою, при втраті чи крадіжці якої зобов'язаний був негайно повідомити про це банк за вказаним в договорі номером телефону для постановки платіжної картки у стоп-лист та її вилучення. Це й було зроблено потерпілою Г. після відкритого викрадення в неї сумки з майном і документами, в тому числі платіжними банківськими картками «Кредитпромбанку» та «Приватбанку» з пін-кодами до них.

Отже, у справі не встановлено, що платіжні банківські картки, наявні у Г., відповідали ознакам важливих особистих документів, тобто були предметом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК.

За таких обставин немає підстав вважати неправильним висновок суду касаційної інстанції про те, що платіжні картки, виявлені Т. у викраденій ним у потерпілої сумці, не належали до її важливих особистих документів.

Окрім того, приймаючи 27 січня 2011 р. рішення про скасування вироку щодо Т. в частині його засудження за ч. 3 ст. 357 КК із закриттям справи за цим обвинуваченням через відсутність в його діях складу цього злочину, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України врахувала те, що за показаннями Т. і обставинами вчинення ним злочину (виявлення платіжних карток та інших документів після відкритого викрадення ним сумочки потерпілої при огляді її вмісту, викидання паспорту, пенсійного посвідчення, довідки про ідентифікаційний код та інших речей потерпілої із заволодінням лише грошима, мобільним телефоном та платіжними картками як засобами доступу до грошових коштів потерпілої з подальшим викиданням і цих карток), умисел засудженого був спрямований на заволодіння чужим майном, а не на незаконне заволодіння важливими особистими документами потерпілої.

Тобто колегія суддів вмотивувала своє рішення по суті не відсутністю предмета злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК, а відсутністю у Т. суб'єктивної сторони цього злочину — прямого умислу на незаконне заволодіння іншими важливими особистими документами людини з усвідомленням цих специфічних ознак предмета цього злочину.

Цей висновок касаційної інстанції суду заступник Генерального прокурора України не за-

перечував у заяві й він відповідає вимогам закону, згідно з якими за відсутності в особи прямого умислу на незаконне заволодіння документами (офіційними чи іншими важливими особистими документами) у разі викрадення нею чужого майна, зокрема, сумки, в якій знаходилися ці документи, вчинене слід кваліфікувати тільки як злочин проти власності.

Ураховавши викладене, Верховний Суд України вважає, що підстави для скасування ухвали суду касаційної інстанції у справі щодо Т. з направленням справи на новий касаційний розгляд відсутні.

Прийняття судом касаційної інстанції у справі щодо засудженого К. протилежного рішення, на яке послався заступник Генерального прокурора України в своїй заяві, а саме: ухвали від 1 квітня 2008 р., де визнано, що викрадена засудженим із шухляди письмового столу в службовому кабінеті приміщення Овруцької районної державної адміністрації платіжна картка «Приватбанку» з пін-кодом до неї на ім'я Н. є важливим особистим документом, що, з урахуванням подальшого зняття засудженим з її використання з рахунку потерпілого 1 тис. грн, потребувало кваліфікації дій засудженого за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 185 та ч. 3 ст. 357 КК, не спростовує висновків про правильність ухвали суду касаційної інстанції щодо Т., оскільки в ухвалі щодо К. не вказані мотиви прийнятого рішення, а лише визнано банківську платіжну картку «документом», і це відповідає вимогам законодавчих актів України і за певних обставин (встановлення прямого умислу на викрадення цього офіційного документа з метою подальшого викрадення, з його застосуванням, чужого майна) може кваліфікуватися за сукупністю злочину проти власності й відповідної частини ст. 357 КК, яка передбачає відповідальність за викрадення офіційного документа.

Ураховуючи зазначене, Верховний Суд України не вбачає підстав для задоволення заяви заступника Генерального прокурора України і скасування ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2011 р. щодо Т. і направлення справи на новий касаційний розгляд.

На підставі викладеного, керуючись статтями 400²⁰, 400²¹, 400²² КПК, Верховний Суд України у задоволенні заяви заступника Генерального прокурора України про скасування ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2011 р. щодо Т. відмовив.